

Dva páni z Verony

Anglický název: *The Two Gentlemen of Verona*

Název v prvním foliovém vydání z roku 1623: *The Two Gentlemen of Verona*

Stručná charakteristika: Shakespearova raná komedie vypovídá o konfliktu lásky a přátelství a tímto tématem připomíná Shakespearovu poslední hru *Dva vznešení příbuzní*. Divadelní les, v této komedii spíše letmo naskicovaný, se v pozdějších Shakespearových hrách stává magickým a svátečním prostorem, v němž platí zcela jiné zákony než ve světě šlechtického dvora. Posuny v divadelní funkci lesa v komediích *Dva páni z Verony*, *Sen noci svatojánské* a *Jak se vám líbí* naznačují strmý vývoj shakespearovské komedie a dokazují Shakespearovu snahu neustále obměňovat a zdokonalovat postupy již jednou vyzkoušené. Totéž platí o „převleku“ (*cross-dressing*), tedy o situaci, kdy se ženská postava, hraná v Shakespearově době vždy chlapcem, převléká za muže. Juliin převlek za Sebastiana předjímá Porcii (*Kupec benátský*) převlečenou za soudce Baltazara, Rosalindu (*Jak se vám líbí*) převlečenou za Ganyméda, Violu (*Večer tříkrálový*) převlečenou za Cesaria a další Shakespearovy ženy převlečené za muže. V jednom ohledu však hra *Dva páni z Verony* dosahuje účinnosti srovnatelné s vrcholnými komediemi. Vystupuje v ní dvojice klaunů či šašků, kteří se v tomto překladu jmenují Břink a Říz (v originále Speed a Launce). Tito dva klauni nejen předjímají Klubka a aténské řemeslníky ze *Sen noci svatojánské*, Lancelota Gobba z *Kupce benátského*, Puškvorce a ostatní strážníky z *Mnoho povyku pro nic* a mnoho dalších Shakespearových klaunů a neotesaných venkovanů, ale zcela se jim vyrovnají.

Datace vzniku: 1590–1591

Text: první folio 1623

Prameny: Jorge de Montemayor, *Diana Enamorada* (1559?, anglický překlad Bartholomewa Yonga 1598), John Lyly, *Euphues: The Anatomy of Wit* (1578, Eufues: anatomie moudrosti)

Místo děje: Verona, Milán

Řeč: próza 20 %, verš 80 % (z toho rýmovaný verš 8 %)

První inscenace: O inscenacích této komedie se nedochovaly žádné zprávy až do roku 1762, kdy byla v Garrickově divadle Theatre Royal (v Drury Lane) inscenována její adaptace z pera Benjamina Victora. Od té doby byla pravidelně zařazována na repertoár londýnských divadel, třebaže nepatří k nejhranějším Shakespearovým hrám.

Edice a překlad: Tento překlad *Dvou pánů z Verony* byl dokončen v roce 2007 a vychází ze souběžného čtení několika kritických vydání hry, především z edice The Arden Shakespeare (CARROLL 2004), The Riverside Shakespeare (BLAKEMORE EVANS 1974) a The Norton Shakespeare (GREENBLATT 1997). V roce 2008 vyšel v Evropském literárním klubu (ELK) a Euromedia Group – Knižní klub.

OSOBY

VÉVODA otec Sylvie
VALENTIN } dva páni
PROTEUS }
ANTONIO Proteův otec
TURIO Valentinův hloupý sok
EGLAMOUR pomocník Sylvie při útěku
HOSPODSKÝ u něhož je ubytována Julie
BŘINK klaun, Valentinův sluha
ŘÍZ klaun, Proteův sluha
PANTINO Antoniův sluha
JULIE Proteova milá
SYLVIE Valentinova milá
LUCETTA komorná Julie

Sluhové, hudebníci, zbojníci

I. 1.

Vystoupí Valentin a Proteus.

VALENTIN Nepřemlouvej mě, milý Protee.

Kdo doma sedí, rozum nepobere.

Tebe tu drží pohledy tvé milé,

co poutem lásky spoutaly tvé mládí.

5 Jinak bych začal přemlouvat já tebe,

abys mi radši dělal společnost

a užíval si báječného světa,

ne se jen líně povaloval doma

a marnil ducha v tupé nečinnosti.

10 Ty miluješ, tak miluj dál – vím jistě,

že já bych miloval, být na tvém místě.

PROTEUS Odcházíš? Tak buď sbohem, Valentine.

A myslí na Protea, spatříš-li

náhodou něco pozoruhodného,

15 poděl se se mnou o své štěstí, když ti

bude přát. A když se ocitneš v úzkých,

přenech své trápení mým modlitbám,

neboť já, příteli, se za tebe

chci modlit pořád. Růženec už mám.

20 VALENTIN Modli se radši podle knihy lásky.

PROTEUS Budu si říkat v knize, co mám rád.

VALENTIN Ten mělký příběh o hluboké lásce,

jak Leandr přeplaval Helespont?

PROTEUS Hluboký příběh o hluboké lásce

25 je to. Byl zamilován po uši.

VALENTIN A ty v tom lítáš mnohem hůř než on.

Zaplaval sis už aspoň v Helespontu?

PROTEUS S tím na mě nechod'. V ničem nelítám.

VALENTIN Vidím, žes beznadějný případ.

PROTEUS Proč?

30 VALENTIN Ta láska proradná! Za její vzlyky

sklidíš jen výsměch, za srdceryvné

vzdechy jen odmítání, za mžik blaha

jen dvacet dlouhých, neprospaných nocí.

Cokoli získáš, ve ztrátu se změní,

35 každou svou ztrátu drazé zaplatíš.

Bláznovství za rozum koupí jen ten,

kdo s rozumem chce přijít na buben.

PROTEUS Chceš mi snad dokázat, že já jsem blázen?

VALENTIN Děláš to za mě, dokázals to sám.

PROTEUS Mluvil jsi o lásce. Já nejsem láska.

40

VALENTIN Jsi otrok lásky, ona je tvá paní.

Otročit bláznovi je bláznovství.

Moudrého na tom není vůbec nic.

PROTEUS V knihách však stojí, že i krásné poupě

užírám červ. I nejmoudřejší lidé

45

propadnout můžou poblázněné lásce.

VALENTIN Stojí tam též, že jako svěží poupě

užírám červ, tak mladý rozum láska

promění v bláznovství, a ten pak vadne,

v předjaří života ztrácí pel mládí

50

i všechny naděje a vyhlídky.

Ale proč ztrácím čas a radím tomu,

kdo zasvětil se pošetilé lásce?

Buď sbohem, musím jít. Otec mě čeká,

aby mě doprovodil do přístavu.

55

PROTEUS Půjdu tam s tebou taky, Valentine.

VALENTIN Ne, Protee. Rozlučme se hned teď.

A piš mi do Milána o svém štěstí

v lásce a o všem dalším, co se tu

přihodí, zatímco já budu pryč.

60

A já ti taky budu dávat zprávy.

PROTEUS Přeju ti mnoho štěstí v Miláně.

VALENTIN A já zas tobě tady. Teď už sbohem.

Odejde.

PROTEUS Jemu jde o čest, mně zas o lásku.

On pro čest opouští své přátele,

65

já pro lásku jsem ztratil vše – i sebe.

To tys mě, Julie, tak proměnila.

Studium zanedbávám, marním čas,

dobrých rad nedbám, na svět kašlu s chutí

a myslím na tebe až do zhloupnutí.

70

Vystoupí Břink.

BŘINK Neviděl jste tu, pane, mého pána?

PROTEUS Šel do přístavu. Pluje do Milána.

BŘINK Že se už nalodil a nechal mě tu?

Ztracená ovce jsem na pospas světu.

PROTEUS Ovce se ztratí, když ji pastva zláká.

75

Proto se musí držet u ovčáka.

BŘINK Vy chcete říct, pane, že můj pán je pasák a já mu dělám skopce?

PROTEUS Tak nějak.

80 BŘINK Takže to se mnou jde z kopce? Pořád lepší z kopce než do kopce.

PROTEUS Taková hovadina se může zrodit jen ve skopové hlavě.

BŘINK Já z toho skopce nevyjdu. Do kopce teprv ne.

85 PROTEUS Ovce jsi. A tvůj pán je ovčák.

BŘINK To svižně vyvrátím pádným argumentem.

PROTEUS Můj argument bude každopádně pádnější.

BŘINK Kdo hledá ztracenou ovečku? Ovčák. Ovečka ovčáka nehledá. Já hledám svého pána. Ergo, ne-

90 jsem ovce.

PROTEUS Kdo pase ovečku? Ovčák. Ovečka nepase ovčáka. A tebe pase tvůj pán. Ty svého pána nepaseš, bereš od něj mzdu. Ergo jsi ovce.

BŘINK To byl tak pádný argument, že nevím, jestli

95 mám bečet, nebo brečet.

PROTEUS Doručils můj dopis slečně Julii? To mi pověz.

BŘINK Doručil, pane. Jen si to představte: já, ztracená ovečka, dělám pasáka nějaký zatracený děvečce, a ona, ta zatracená děvečka, nedá mně, ztracený

100 ovečce, ani vindru za námahu. Tak je skoupá, až je z toho taky skopová.

PROTEUS Ty ovce se nám tu nějak přemnožily. Nemáme pro ně dost pastvy.

105 BŘINK Tak ji nepaste a začněte ji píchat.

PROTEUS Dobrá rada nad zlato.

BŘINK Dovolte, abych se ohradil, pane. Za donášku dopisu já zlato neberu, stačí nějaký to stříbro.

PROTEUS Co kdybych ohradil já tebe? Ztracená oveč-

110 ka patří do ohrady.

BŘINK Zlato, pak ohrada? Ztratil jste lesk?

A já vám dopis doručil jak blesk!

PROTEUS Co na to řekla?

BŘINK Nejdřív něco zavrčela. (*Zavrčí*) A potom řekla:

115 „Ták!“

PROTEUS Z toho mi vychází „vrták“.

BŘINK To překrucujete, pane. Já jsem jenom řek, že ona nejdřív něco zavrčela a potom řekla: „Ták!“

PROTEUS Ale dohromady to přece dává „vrták“!

120 BŘINK Když jste si dal tu práci a dal to dohromady, tak si to celý vemte za námahu.

PROTEUS Ta odměna patří tobě. Za dobré vyřízení.

BŘINK S váma je těžký porřízení, pane.

PROTEUS Proč?

BŘINK Příkážete mi doručit dopis, já ho svědomitě 125 doručím, a vy mi za odměnu řeknete, že jsem vrták.

PROTEUS Ty máš na všechno říznou odpověď.

BŘINK Ale váš pomalejš mēšec nedoběhnu nikdy.

PROTEUS Tak už to vybal! Co říkala? Stačí pár slov.

BŘINK Vy rozvažte mēšec a já rozvážu jazyk. Pár min- 130 cí a pár slov se dá dohromady a společně pak něco zploděj.

PROTEUS (*Dává mu minci*) Tady máš za námahu. Tak co říkala?

BŘINK (*Prohlíží si minci*) Abych řek pravdu, pane, myslím, že to máte marný.

PROTEUS Jaks na to přišel?

BŘINK Já jsem si právě na nic nepřišel – váš list jí nestál za dukát, ač měl.

140 Ta držgrešle má srdce jako kámen a s vaší láskou, pane, bude ámen, když nebudete na ni stejně tvrdej.

PROTEUS Ona nic neřekla?

BŘINK Ne, vůbec nic. Ani třeba: „Tumáš za námahu.“

A vy jste byl ke mně tak štedrej, pane, že si svý dopisy 145 příště noste sám. Vyřídím svému pánovi, že se mu poroučíte. Sbohem.

Odejde.

PROTEUS Jen běž a zachraň loď. Ta neztroskotá, když ty jsi na palubě. Předurčen jsi pro suchozemskou smrt oběšením.

150 A já si najdu schopnějšího posla. Jak by Julie mohla číst mé listy, když jí je nosí takovýhle hulvát.

Odejde.

I. 2.

Vystoupí Julie a Lucetta.

JULIE Řekni mi, Lucetto, když jsme teď samy, mám já se zamilovat, nebo ne?

LUCETTA Ale ne zbrkle, slečno. Velmi obezřetně.

JULIE A kdo z těch vzácných, urozených pánů, kteří se o mě denně ucházejí, je podle tebe nejvíc hoden lásky?

5 LUCETTA Zopakujte mi, slečno, jejich jména a já vám řeknu, co si o nich myslím.

JULIE Třeba ten krasavec, pan Eglamour?

10 LUCETTA Má skvělou pověst, všemi uctívaný,
já bych ho ale nebrala, být vámi.

JULIE A Merkacio po chuti ti není?

LUCETTA Na něm je krásné jenom velké jmění.

JULIE Protea bys mi taky neschválila?

15 LUCETTA Můj Bože, Bože, jak jsem pošetilá!

JULIE Jeho jméno tě rozrušilo, vidím.

LUCETTA Promiňte, madam, já se hrozně stydím.
Já hloupá ženská o výprask si loudím:
o vzácných pánech pronáším tu soudy.

20 JULIE Proteus ale unik zostuzení.

LUCETTA Všichni jsou dobří, nad něj ale není.

JULIE Proč si to myslíš?

LUCETTA Ženská si myslí jenom to, co chce.
Říká se tomu ženská intuice.

25 JULIE Myslíš, že ho mám zahrnout svou láskou?

LUCETTA Nikam se nehrňte, spíš šetřte láskou.

JULIE On jediný se o mě neuchází.

LUCETTA On vás má rád, těm druhým tohle schází.

JULIE Málo slov málo lásky znamená.

30 LUCETTA Zavřený oheň nejvíc žáru má.

JULIE Nemiluje, kdo lásku neprojeví.

LUCETTA Kdo se jí pyšní, o lásce nic neví.

JULIE Kéž bych jen uměla číst v jeho mysli!

LUCETTA Tak přečtete si tohle, slečno. *(Podává dopis)*

35 JULIE „Mé Julii.“ Od koho je ten dopis?

LUCETTA Řekne vám to sám.

JULIE Kdo ti ho dal, mluv!

LUCETTA
Sluha pana Valentina. Ale je od Protea, myslím.
Chtěl vám ho donést sám, já byla ale po ruce
40 a převzala ho za vás. Omlouvám se velice.

JULIE Tak ty jsi kuplířka? To je mi pěkné!
Roznášíš drze chlípné dopisy?
Šeptem a lstí mě vedeš k nepravosti?
Tomu já říkám čestné posláni
45 a ty jsi pro ně jako dělaná!

Ten dopis vezmi a koukej ho vrátit,
nebo mi nikdy nechod' na oči.

LUCETTA Za službu lásky sklízím nenávist?

JULIE Zmiz!

LUCETTA Jdu! A vy myslíte na ten list.

Odejde.

50 JULIE Jak ráda bych si ten list přečetla!

Mám ji snad zavolat zpátky a prosit

o to, zač jsem ji kárala? To nejde.
Jak může být tak hloupá? Měla mi
ten dopis vnutit. Copak nezná dívky?

Když dívky něco chtějí, řeknou ne, 55
což v jejich řeči znamená vždy ano.
Rozmary lásky jsou jak vzdorovité
dítě, co vztekle škrábe chůvu, ale
vzápětí se k ní lísá s pokorou.

Jak krutě jsem Lucettu vyhnala, 60
když nejvíc jsem ji tady chtěla mít!
Jak zlostně jsem se na ni mračila,
když srdce se mi radostí jen smálo!
Budu se kát a zavolám ji zpátky.
Pokorně poprosím za odpuštění. 65
Hej, Lucetto!

Vystoupí Lucetta.

LUCETTA Co si račte přát, madam?

JULIE Bude už oběd?

LUCETTA Kéž by, madam, kéž by!
Kéž by vám neležela v žaludku
komorná, ale pořádné jídlo.

(Upustí dopis a pak ho hned zvedne)

JULIE Copaks to tam tak vylekaně sebrala? 70

LUCETTA Nic.

JULIE Tak proč ses shýbla?

LUCETTA Upad mi nějaký papírek.

JULIE Copak papírek je nic?

LUCETTA Nic, co by se mě týkalo. 75

JULIE Když to není lež, tak ho tam nech ležet.

LUCETTA Není to lež, ale nechat ho ležet,
kde ležel, je tak trochu ležerní.

JULIE Nějaký nápadník ti píše verše.

LUCETTA Určete tón a já vám zazpívám 80
úplně jinou písničku, má paní -

JULIE Určitě hodně obehnanou, vid'?

Zkus „Lehkou lásku“ - ta je hodně známá.

LUCETTA Moc lehký text, však těžká melodie.

JULIE Že by ten lehký text ji obtěžkal? 85

LUCETTA Ve vašem podání ji neobtěžká.

JULIE A v tvém?

LUCETTA Pro mě je to moc vysoko.

JULIE Ukaž tu písničku.

(Vezme si dopis)

Taková drzost!

LUCETTA Pročpak ta změna tónu? Musíte
90 ho držet. Jinak to zní falešně.
JULIE Nelíbí se ti?
LUCETTA Je moc ostrý, madam.
JULIE Že tě huba nebolí.
LUCETTA Zase to skřípe.
Křiklavé je to. Velmi rozladěné.
95 Schází tomu takt a harmonie.
JULIE Ty to tak kazíš. Jsi pořád moc nízko.
LUCETTA Zpívám pro Protea. To není nízko.
JULIE Je to jen blábol. Nebudu to číst.
Zmatené žvásty. Plané sliby lásky.
(Roztrhá dopis)
100 Jen to nech ležet! Je to samá lež.
Hrabeš se v tom, abys mě naštvála.
LUCETTA Jenom to hraje. Hrozně ráda by se
nechala naštvat dalším dopisem.
Odejde.
JULIE Tenhle mi stačí. Štvanec lásky jsem.
105 Ohavné ruce, něžná slova rvete.
Jako zlé vosy vysávají med,
vraždíte včely, co ho nasbíraly!
Zlíbám každý cár roztrhané lásky.
„Má drahá Julie,“ tu stojí psáno.
110 Ukrutná Julie! Pomstím se za tvou
nevděčnost. Ukamenuju tvé jméno.
Zašlapu do země tvou nadutost!
A tady: „Láskou zraněný Proteus.“
Ubohé jméno! Uložím si tě
105 do srdce. Budeš tam ležet tak dlouho,
dokud tvou ránu zcela nevyléčím.
Hojivým polibkem tě ošetřím.
Tady je další „Proteus“, zde další.
Nesmíš mi odvádět ani slovo, větře,
120 dokud je všechna nenajdu. Jen moje
jméno si vem a prudkou smrtí je
roztříскеj někde o přehlasý útes!
Zde „Proteus“ je v jednom řádku dvakrát.
„Ubohý Proteus“, „Proteus láskou
125 zmučený“, „drahá Julie“ – ne, tohle
musí pryč! Ne, tak krásně mi to sluší
vedle něj, že tam zůstanu. – Ta jména
poskládám na sebe, aby se mohla
milovat, líbat, hádat se, jak chtějí.
Vystoupí Lucetta.

LUCETTA Oběd je hotov, slečno. Váš pan otec čeká. 130
JULIE Tak půjdem.
LUCETTA Ty papíry tu na vás budou žalovat.
JULIE Tak je hled' posbírat. Zavři jim ústa.
LUCETTA Vy jste si na mě ústa otvírala.
Takhle tu ležet! Vždyť se nastydnou. 135
(Sbírá útržky dopisu)
JULIE Nějak ti na nich záleží, jak vidím.
LUCETTA Mě nezajímá, co vidíte, slečno.
Jenom si nemyslete, že jsem slepá.
JULIE Jdem na ten oběd, pojď.
Odejdou.

I. 3.

Vystoupí Antonio a Pantino.

ANTONIO Řekni mi, Pantino: o čem můj bratr
onehdy s tebou mluvil v klášteře?
PANTINO O vašem synovi Proteovi, pane.
ANTONIO Co o něm říkal?
PANTINO Divil se, že mu
dovolujete trávit mládí doma, 5
když jiní méně urození páni
posílají své syny do světa –
buď zkoušet štěstí někde ve válkách,
vzdálené kraje objevovat, nebo
studovat na cizích univerzitách. 10
Tvrdil, že Proteus, váš syn, v tom všem
je schopen vyniknout, a nabádal mne,
abych vás přesvědčil, že Proteus
by se už neměl válet za pecí.
Ve stáří by ho mohlo velmi mrzet, 15
že v mládí z domu paty nevytáh.
ANTONIO Nemusíš mě moc přesvědčovat o tom,
o čem já sám už měsíc přemýšlím.
Uvážil jsem, že marní vzácný čas
a nebude z něj dokonalý muž, 20
když neprojde si nikdy školou světa.
Zkušenosti se získávají pílí
a časem mohou vést k dokonalosti.
Porad' mi, prosím, kam bych ho měl poslat.
PANTINO Není vám, myslím, neznámo, můj pane, 25
že jeho přítel, mladý Valentin,
odešel sloužit k císařskému dvoru.
ANTONIO Vím o tom.